

Zdravstvena vzgoja v luči naše zakonodaje

Definicija zdravja obvezuje vse zdravstvene delavce, da vzgojno delujejo bodisi na delovnem mestu ali v družbenem življenju, ker je ni situacije, ko bi ljudem ne mogli pomagati k lažjemu in srečnejšemu življenju.

Svetovna zdravstvena organizacija

Naša zakonodaja povsem določno opredeljuje zdravstvenovzgojne in izobraževalne naloge, ki jih imajo zdravstveni zavodi vseh vrst. Ko obravnavamo probleme zdravstvenega varstva, ugotavljamo, da je zdravstvena vzgoja integralni del celotne zdravstvene službe in poklicnega udejstvovanja vsakega zdravstvenega delavca. Zavedamo se tudi, da bi mogli in morali prav zdravstveni zavodi v večji meri in uspešneje vplivati na razvoj in napredek zdravstvene kulture med našim prebivalstvom. Žal pa moramo zapisati, da prav za zdravstvenovzgojno in izobraževalno delo v zdravstvenih zavodih nimamo uvedene, še manj pa predpisane kakršnekoli organizacijske oblike, vrh tega tudi nimamo za to delo potrebnih denarnih sredstev. Zanimivo je, da v strukturi cen za storitve zdravstvenih zavodov ni zajeto zdravstvenovzgojno delo.

Splošni zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstveni službi (Ur. l. SFRJ št. 9/65) določa in predpisuje zdravstveni službi naslednje:

Zdravstveno varstvo neposredno opravljajo zdravstveni zavodi in zdravstveni delavci, iz česar sledi, da morajo na področju zdravstvene vzgoje delati tako zdravstveni delavci kot zdravstveni zavodi. Razumljiva posledica je, da se morajo zdravstveni zavodi na zdravstvenovzgojnem področju povezovati z drugimi organi in organizacijami, kot so Rdeči križ, prosvetne in socialne službe, strokovna društva idr. (2. čl. 4. tč.)

Pogoji za uresničevanje osnovnega zdravstvenega varstva se zagotavljajo v občini, zlasti izvajanje splošnih higienskih ukrepov, organizacija prve pomoči, varstvo matere in otroka, ukrepi za preprečevanje obolenj in poškodb, organizacija zdravljenja in nege ter rehabilitacija obolelih in poškodovanih, **zdravstvena vzgoja** ter drugi ukrepi, ki jih predpisujeta zakon in občinski statut (38 čl.).

Z dviganjem zdravstvene kulture se med drugim uresničuje tudi zdravstveno varstvo (2. čl. 4. tč.).

Določbe republiškega zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstveni službi v SR Sloveniji (Ur. l. SRS št. 14/65) pa pravijo naslednje:

Z zdravstveno prosveto se uresničuje zdravstveno varstvo občanov (3. čl.). Zdravstvena prosveta in vzgoja sta eden od ukrepov za zdravstveno varstvo (20. čl.), ki zajemajo:

- pouk in vzgojo občanov glede osebne, kolektivne in mentalne higiene,
- pouk o sanitarnih ukrepih in predpisih,
- pouk o preprečevanju, pojavljanju, prenašanju in zdravljenju bolezni,

- pouk občanov o domači negi bolnika, pravilni prehrani in prvi pomoči,
- vzgojo osebja za zdravstvenovzgojno delo, zlasti pa učnega osebja v šolah in delovnih organizacijah,
- spodbujanje družbenih in drugih organizacij za zdravstveno izobraževalno delo,
- pouk zdravstvenih in drugih javnih delavcev za higiensko pravilno ureditev delovnih in drugih organizacij,
- uvajanje pouka v učne programe šol, tečajev in vzgojnih zavodov.

Republiški zakon predpisuje tudi, da je za zdravstveno izobrazbo in vzgojo dolžna skrbeti občina in v ta namen zagotoviti tudi potrebna finančna sredstva (29. in 30. čl.).

Nadalje določa zakon, da je naloga občinskih in medobčinskih zdravstvenih centrov proučevati naloge s področja zdravstvenega varstva in torej tudi zdravstvene prosvete in vzgoje.

Tako naša zvezna in republiška zakonodaja med drugim določeno opredeljuje tudi zdravstvenovzgojne naloge zdravstvenih ustanov.

Zdravstvenovzgojno delo, ki so ga posamezni zdravstveni zavodi nekje vendarle uvrstili v svoje delovne programe in načrte, pa je povsem odvisno od kadrov, materialnih pogojev in možnosti, ki jih imajo posamezne ustanove. V največji meri pa je to delo odvisno od dobre volje in razumevanja, ki ga imajo za to uprave zdravstvenih zavodov, šefi posameznih delovnih enot in ne nazadnje od razumevanja celotnega delovnega kolektiva. Vse zdravstvenovzgojno delo zdravstvenih delavcev je izrazito prostovoljno delo, zato je tudi povsem razumljivo, če ga ponekod sploh ni.

Za oživitvev in poglobitev zdravstvene vzgoje kot ene izmed važnih oblik zdravstvenega varstva, ki bi ga morale zdravstvene ustanove izvajati, pa je izredno važno naslednje:

Postaviti organizacijsko obliko z odgovornim človekom, ki bi to delo vodil. Načeloma je za zdravstvenovzgojno delo odgovoren upravnik oziroma direktor zdravstvenega zavoda, ki glede na kadrovske možnosti določi uslužbenca za organizacijo in realizacijo tega dela. V velikih zavodih naj bi bil to zdravnik, v manjših pa višja medicinska sestra.

Njuna glavna naloga je pripraviti delovni program in proračun, ki ju odobri in sprejme zavodov strokovni kolegij, ter skrbeti za realizacijo sprejetega programa.

Osebe, ki so določene za zdravstvenovzgojno delo, naj bi se ne menjavale iz leta v leto. Prepogostno menjavanje tega kadra je največja ovira za redno in sistematično delo.

Izdelati je treba delovni program in podrobni načrt za izvedbo zdravstvenovzgojne dejavnosti.

Delovni program mora biti prilagojen konkretnim potrebam, možnostim in značaju dela zdravstvene ustanove. Razprava o programu, organizacijskih oblikah, analize in vsa vprašanja s to dejavnostjo zdravstvene ustanove morajo imeti svoje redno mesto na sestankih vseh strokovnih kolegijev, na sejah delavskih svetov, upravnih odborov in na oddelčnih sestankih.

Določiti je treba konkretne izvajalce za zdravstvenovzgojno delo. Sistematično zdravstvenovzgojno delo je dolžnost vseh, ki neposredno delajo z bolniki in njihovimi svojci, in to v izrecno preventivnih zavodih pa tudi tistih, ki komunicirajo

z drugim prebivalstvom. Zato je skrb za usposabljanje uslužbencev za zdravstvenovzgojno delo važna naloga zdravstvenih zavodov. Treba je zanje organizirati seminarje in tečaje ali pa poskrbeti, da se lahko usposabljujejo na zadevnih seminarjih, ki jih priredijo druge zdravstvene ustanove, izobraževalne ustanove, razne organizacije ali strokovna društva.

Svetovalna služba je nujen element vsakega zdravstvenega zavoda. Ne gre namreč samo za vprašanje, ali zdravstvenovzgojno delo v ustanovi ali zunaj nje teče ali ne. V večji meri je važna kakovost tega dela, ki naj ga pa zagotovi prav svetovalna služba. Poročila o izvršenem delu morajo dobiti obvezno mesto v vseh analizah in poročilih o delu zavoda.

Finančna sredstva, ki so nujna za realizacijo zdravstveno izobraževalnih programov, je treba zagotoviti. Zadostna sredstva se morajo predvideti bodisi v strukturi zdravstvenih storitev ali pa v ceni oskrbnega dne.

Zdravstvenovzgojne naloge zdravstvenih ustanov so glede na njihovo organizacijsko strukturo in specifične naloge sicer različne, imajo pa toliko skupnega, da jih lahko razdelimo v interne in eksterne naloge ustanove.

Interne naloge zajamejo delo z bolniki, ki leže v zdravstvenem zavodu ali pa prihajajo na zdravljenje ali v posvetovalnice ustanove. Sem spada tudi patro-nažna služba, po svoje pa tudi usposabljanje zavodovih uslužbencev za zdravstvenovzgojno delo.

Eksterne zdravstvenovzgojne naloge so zlasti predavanja, tečaji, seminarji, konference, posvetovanja, ki jih za različne skupine prebivalstva organizira zdravstveni zavod sam ali zdravstvena služba. Za takšne oblike dela so primerne razne zdravstvene akcije, cepljenja, pregledi šolske mladine, epidemije itd. Med eksterne naloge pa spadajo seveda tudi predavanja v radiu, televiziji, objavljanje poljudnoznanstvenih člankov v dnevnem, revialnem ali lokalnem tisku.

Da bi zdravstveni zavodi lahko izvrševali naloge, ki jim jih nalaga zakonodaja ter koncept in politika zdravstvenega varstva, je potrebno, da je zdravstvenovzgojna služba organizirana kot **posebna strokovna enota oddelka ali referata v ustanovi**. Delo mora potekati po načrtu, ki je integralni del celotnega zavodovega programa. Zaradi vsebinske, metodološke in enotne doktrine, zaradi izmenjave izkušenj in medsebojne pomoči, morajo biti zdravstveni zavodi med seboj povezani, posebno tisti, ki imajo enako vsebino dela. Zdravstveni delavci morajo biti seznanjeni s teoretičnimi osnovami zdravstvenovzgojne metodike in tehnike dela ter imeti nazorna sredstva, publikacije, letake in druge pripomočke za lažje in uspešnejše delo.

Zdravstveni zavodi morajo zdravstvenovzgojno delo tudi objektivno ocenjevati in analizirati, koliko je bil dosežen postavljeni cilj, na kakšne ovire so naleteli pri tem delu in kje so vidni rezultati te dejavnosti pri zdravstvenem varstvu varovancev ustanove.

Opomba: Obširnejši elaborat »Zdravstvenovzgojno delo v zdravstvenih zavodih« sta sestavila prim. dr. Dušan Reja in prof. France Demšar. Objavljen je v biltenu »Zdravstveno varstvo«.

Iz tega gradiva smo priredili izvlečke, ki jih bomo objavljali v nadaljevanjih.

Iz gradiva Zavoda SRS
za zdravstveno varstvo — N. J.